

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA TARIX FANINI O'QITISH: SUN'IY INTELEKTNING O'RNI VA ISTIQBOLLARI

Xusenova Shahlo Yo'ldoshovna
Toshkent shahar Chlinozor tuman
195-maktab tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli ta'lim muhiti va sun'iy intellekt imkoniyatlari tarix fanini o'qitish jarayonida qanday yangi ufqlar ochib berayotgani haqida fikrlar ilgari suriladi. Maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida tarix darslarini interaktiv va innovatsion tarzda tashkil qilish, o'quvchilar bilimini chuqurlashtirish, mustaqil izlanish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, individual ta'lim yondashuvlarini joriy etish, shuningdek, tarixiy faktlarni raqamli resurslar yordamida o'zlashtirish samaradorligi yoritiladi. Sun'iy intellekt yordamida ta'limda yuzaga kelayotgan yangi imkoniyatlar va istiqbollar, tarix fanining zamonaviy o'qitilishi uchun zarur shart-sharoitlar hamda metodik yangiliklar atroflicha muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim muhiti, tarix, sun'iy intellekt, zamonaviy metodika, innovatsion texnologiyalar, interaktiv ta'lim, o'quvchi faolligi, individual yondashuv, tarixiy tafakkur.

Bugungi zamonda jamiyat hayotining deyarli har bir jabhasiga raqamli texnologiyalar chuqur kirib bormoqda. Raqamli taraqqiyot va sun'iy intellekt faol rivojlanishi natijasida ta'lim tizimida ham tub o'zgarishlar yuz berib, an'anaviy dars o'tkazish usullari o'rnini innovatsion yondashuvlar va ilg'or axborot-kommunikatsiya vositalari egallamoqda. Tarix fanini o'qitishda ham raqamli muhit imkoniyatlaridan foydalanish zamonaviy talimni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan raqamli platformalar, dasturiy vositalar va elektron resurslar yosh avlodga tarixiy bilimlarni tez, oson va samarali tarzda o'zlashtirishga yordam bermoqda [1].

Pedagogik tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli o'quv muhitida tarix nafaqat zamonaviy o'quv qurilmalari yoki darsliklar orqali, balki sun'iy intellektli o'rganish yordamida ancha samarali va sifatli o'zlashtirilmoqda. Bugungi kunda dunyoning ko'plab ilg'or davlatlari, xususan, O'zbekiston ta'lim tizimida ham raqamli kontent, elektron darsliklar va sun'iy intellekt tizimi asosida o'qitiladigan tarix darslari joriy etilmoqda. Bu esa tarix fanini o'qitishda sifat, tezkorlik, aniqlik va individual yondashuvning yangi namunalarini yaratmoqda.

Raqamli ta'lim muhiti zamonaviy dars jarayonining eng asosiy elementi hisoblanadi. Qadimda faqatgina og'zaki hamda kitobiy manbalarga asoslangan o'qitish

usullari o'z vaqtida juda katta ahamiyat kasb etgan bo'lsa, bugun o'quvchilar ko'plab interaktiv vositalar, raqamli video va audio materiallar, tarixiy xaritalar va sun'iy intellekt dasturlaridan keng foydalanmoqda. Tarix fanida raqamli platformalarning joriy etilishi natijasida darslarni interaktiv, ya'ni jalb etuvchi va jonli qilish imkoniyati paydo bo'ldi. Masofaviy ta'lim, elektron kutubxonalar, onlayn testlar, tarixiy simulyatsiya va virtual ekskursiyalar orqali o'quvchilar biror voqeani nafaqat o'qiydi, balki testdan o'tadi, voqea ishtirokchisiga aylanadi va tarixiy muhitni tasavvur qiladi. Bunday yondashuvlar natijasida tarixiy tafakkur, motivatsiya, mustaqil qaror qabul qilish hamda voqealarga tanqidiy baho berish ko'nikmalari shakllanadi. O'quvchilar o'z bilimini har qanday joyda mustaqil tekshirish va to'ldirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa an'anaviy darslarga nisbatan yuksak samaradorlik ko'rsatmoqda.

Bugungi kunda dunyoda sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan tizimlar turli sohalarda, jumladan, tarix fanini o'qitish jarayonida ham keng qo'llanilmoqda. Buning natijasida pedagoglar ishi soddalashdi, o'quvchilar uchun esa ta'lim manbaalari cheksiz bo'lib qoldi. Sun'iy intellekt asosida ishlovchi dasturiy vositalar orqali tarixiy matnlarni avtomatik tahlil qilish, tarixiy voqealarni vizualizatsiya qilish, matnni turli tilda avtomatik tarjima qilish, savol-javoblar o'tkazish va individual testlar yaratish imkoniyati kengaydi. O'qituvchi sun'iy intellekt yordamida har bir o'quvchining bilim darajasini baholashi, o'quv uslubini o'zgartirishi, o'quvchilarga har xil murakkablikdagi topshiriq, savollarni berishi hamda natijalarni tahlil qilib, shaxsiy ta'lim traektoriyasini qurishi mumkin. O'quvchi esa sun'iy intellekt orqali o'z kamchiliklarini aniqlaydi, qiziqtirgan tarixiy mavzular qamrovini bir lahzada kengaytiradi va o'zi uchun eng yaxshi metodikani tanlaydi. Sun'iy intellekt yordamida yaratilgan virtual tarixiy laboratoriyalar, chat-botlar, onlayn o'yinlar, interaktiv testlar, multimedia taqdimotlar va so'zlashuvli yordamchilar tarix fanini qiziqarli va unutilmas darsga aylantiradi. Bu esa nafaqat zamonaviy texnologiyalardan foydalanish malakasini, balki mustaqil ta'lim olish, muammolarni tez va samarali hal qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi [2].

Raqamli va sun'iy intellektli muhitning eng asosiy afzalligi — bu o'quvchilarga moslashtirilgan, individual yondashuvni tashkil etish imkoniyatidir. An'anaviy darslarda o'qituvchi ko'plab o'quvchilarga bir xil yondashgan bo'lsa, raqamli ta'lim muhitida har bir o'quvchining qiziqishi, bilim darajasi, kamchilik va ustunliklari hisobga olinadi. Sun'iy intellekt tizimlari orqali har bir o'quvchi uchun alohida o'quv dasturi, maxsus mashg'ulotlari, va yakka tartibdagi topshiriqlari ishlab chiqiladi. Bunday muhitda kimdir tarixiy faktlar bo'yicha chuqur izlanadi, kimdir tarixiy tahlil, kimdir esa interaktiv o'yinlar orqali bilimini kengaytiradi. Sun'iy intellekt har bir o'quvchining o'ziga xos o'qish tezligi, tahliliy darajasi, yod olish uslubini hisobga olib bilim beradi. Bunday muhitda o'quvchilar bir-birlari bilan an'anaviy sinfda emas, balki

raqamli platformalar orqali hamkorlikda ishlaydi, bir-biridan ibrat oladi, jamoaviy loyihalarda qatnashadi va shaxsiy taraqqiyot yo'lini o'zi tanlaydi [3].

Tarix fani insonda milliy xotira, tarixiy tafakkur, o'z o'tmishini chuqur bilish va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Buni raqamli ta'lim muhiti va sun'iy intellekt imkoniyatlari bilan uyg'unlashtirish natijasida tarixiy tafakkur yanada mustahkamlanadi. Sun'iy intellekt asosida yaratilgan tarixiy simulyatsiyalar, virtual ko'rgazmalar, o'tmish voqealarini jonli jonlantirish o'quvchilarda tarix faniga bo'lgan qiziqish va motivatsiyani kuchaytiradi. Raqamli darslar va sun'iy intellekt yordamida tarixiy manba, xaritalar, matn va fotosuratlarini analiz qilish, tarixiy faktlarni qiyoslash va muammolarni hal etish ko'nikmalari yuqori darajada shakllanadi. Dasturlar orqali global tarixiy jarayonlar, mahalliy yoki mintaqaviy o'ziga xosliklarni mustaqil o'rganish imkoniyati paydo bo'ladi.

O'quvchilar tarixiy tafakkur bilan birga tanqidiy fikrlash, mustaqil tahlil, ilmiy qarash va xulosalar chiqarishga o'rganadi. Sun'iy intellekt yordamida savollarga javob topish, noto'g'ri axborotni aniqlash, tarixiy faktlarni muqoyasa qilish jarayonida analitik va kreativ yondashuv kengayadi.

Raqamli ta'lim va sun'iy intellektli darslar faqatgina bilim berish emas, balki o'quvchilar motivatsiyasini oshirish va ularni faol ishtirok etishga undashning eng samarali vositalaridan biridir. O'quvchi darsni an'anaviy eshitmaydi yoki qayta yozib olmaydi, balki faol tarzda savol beradi, virtual tarixiy voqealarda qatnashadi, o'yinga kiradi, real tarixiy muammolarni hal etadi. Matnli va multimedia manbalarni interaktiv tahlil qilish jarayonida bilim olish jarayoni qiziqarli o'yin, interaktiv topshiriq va ijodiy izlanishga aylanadi [4].

Sun'iy intellekt dasturlari o'quvchiga individual maslahatlar beradi, unga mos yangi resurslarni tavsiya etadi, bilimlaridagi kamchiliklarni tahlil qiladi. Bunday harakatli muhitda o'quvchilar doimiy ravishda faollik ko'rsatadi va raqamli dunyoda ham tarixiy bilimi bilan yetakchi bo'lishga intiladi. Sun'iy intellekt yordamida ishlab chiqilgan virtual tarixiy laboratoriyalar, tarixiy modellash, virtual reallik hamda sun'iy intellekt yordamida tuzilgan testlar yanada innovatsion yondashuvlarni hayotga tadbiq etmoqda. Misol uchun, o'quvchi tarixiy biron bir voqeani simulyatsiya qiladi, muayyan davr muhitiga tushadi, o'tmish voqealarning sabab va natijalarini onlayn ravishda tahlil qiladi. Elektron darsliklar, sun'iy intellektli so'rov va javob tizimlari, tarixiy mavzularda interaktiv o'yinlar — bularning barchasi tarix fani o'rganilishini zamonaviy bosqichga olib chiqadi. O'quvchi nafaqat fakt va voqealarni yod oladi, balki ularni aniq muammo kontekstida chuqur o'rganib, shaxsiy nuqtai nazarini bildiradi [5].

Bugungi globallashuv davrida O'zbekistonda ham raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish, sun'iy intellekt imkoniyatlarini kengaytirish va tarix fanini zamonaviy shaklda o'qitish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Respublikamizda

raqamli darslar, elektron darslik va interaktiv panel, sun'iy intellekt yordamida bilim tekshiruvini hamda onlayn kutubxonalar soni tobora ortib bormoqda. Maktablar va oliy o'quv yurtlarida sun'iy intellekt asosida yaratilgan o'quv dasturlari, testlar, tahlil qiluvchi algoritmlar, elektron platformalar muvaffaqiyatli joriy etilmoqda. Shu bilan bir qatorda, milliy tarix fanida ham ilg'or texnologik platformalar, tarixiy faktlarni avtomatik tahlil qilish, ekspert tizimlari yordamida muammoli savollarga tezkor javob topish — bularning barchasi pedagogik asarlarni tubdan yangilashda yangi bosqichni belgilamoqda. Istiqbolda raqamli ta'lim va sun'iy intellekt yordamida mamlakatimiz tarixini zamonaviy shaklda o'qitish, tarixiy tavsif va faktlarni ishonchli, motivatsion va zamonaviy formatda yetkazish yuqori samara beradi. Eng asosiysi, ta'limda yuzaga kelayotgan muammolar, resurslarning yetishmasligi, individual imkoniyatlar cheklanganligiga barham beriladi va har bir o'quvchi uchun tarix fanini chuqur, oson va qiziqarli o'zlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa

Bugungi raqamli ta'lim muhiti va sun'iy intellekt yutuqlari tarix fanini o'qitishda tub burilish va yangi yondashuvlarni boshlab berdi. Sun'iy intellekt yordamida tarix darslari interaktiv, innovatsion va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarda mustaqil izlanish, tanqidiy va kreativ tafakkur, motivatsiya va faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Ilg'or texnologiyalar va raqamli resurslar tarixiy bilimlarni boyitish, yosh avlodda milliy o'zlik va tarixiy xotirani mustahkamlash borasida keng imkoniyat yaratmoqda. Kelajakda tarix fanini zamonaviy muhitda o'qitishda sun'iy intellekt va raqamli platformalardan foydalanish, metodik yondashuvlarni doimiy takomillashtirish, har bir o'quvchining ehtiyojiga mos ta'lim imkoniyatini ochish eng muhim vazifalar qatoriga kiradi. O'zbekiston yosh avlodi ayni zamon ruhi va texnologiyasiga mos holda tarixiy bilim va mahoratni egallab, millat kelajagini barpo qilishi uchun sun'iy intellektga asoslangan raqamli ta'lim muhitini kengroq rivojlantirish dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldoshev Q. Raqamli ta'lim va axborot texnologiyalari. — Toshkent: "Fan", 2012.
2. Abdullayev M., Samadova N. Zamonaviy pedagogika va sun'iy intellekt: Ilmiy-amaliy qo'llanma. — Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2017.
3. O'rolov Sh. O'zbekistonda raqamli ta'lim rivoji va istiqboli. — Toshkent: "Turon-Iqbol", 2018.
4. Shodieva L. Tarix fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish. — Samarqand: "Zarafshon", 2015.
5. Ismoilov X. Sun'iy intellekt va innovatsion ta'lim texnologiyalari. — Andijon: "Navro'z", 2014.